

trajne svobode, ni se brigal za izobrazbo. To dejstvo se sedaj bridko maščuje. Nasprotno pa so si n. pr. Čehi že odnekaj prizadevali, da posplošijo ljudsko izobrazbo. Ako bi jih bili mi pravočasno posnemali, bi ne bila sedaj naša usoda tako negotova, ne bi imeli povoda obupavati.

Vihar svetovne vojne je zdrobil železje, ki je težilo male narode; razpršili so se črni oblaki in tudi nam je zasijalo solnce zlato svobode.

Premalo izobrazbeno, da bi razumelo svobodo, da bi jo znalo ceniti, se ljudstvo le polagoma zaveda dolžnosti, ki mu jih svoboda nalaga. Le polagoma se tudi zavedamo, da nam preti nova nevarnost, da nas čaka še hud boj, boj za obstanek. Ako počemo v tem boju podleči, ako hočemo uspešno tekmovali z drugimi narodi, moramo povzdigniti narod na višjo stopnjo kulture.

Kdo bi se ne veselil dejstva, da se končao vsaj voditelji naroda zavedajo, kolikoga pomena je izobrazba za obstoj in prosperiteta naroda, zlasti še tako majnega kakor smo mi.

Z našo ljudsko šolo ni bil doslej nihče zadovoljen: kritiziral je meščan, zabavljaval delavce, preklinjal kmet. Bila je bolno hirajoče dete.

Poklicani in nepoklicani zdravniki so svetovali razna zdravila. Zlasti pridno so se pa oglašali zakotni mazači ter vsiljevali svoja mazila. Solniki smo se jim posmehovali, saj smo vedeli, da more dete rešiti le težka operacija. Kakikama reforma ljudske šole pa je bila zaradi prejšnjih političkih razmer neizvedljiva.

Vihar svetovne vojne je porušil tudi ljudsko šolo. Na njenih razvalinah bo vstala narodna šola.

Bojim se pa, da odločilni krogi zabredujejo v stari greh. Sklicali bodo nekaj več ali manj izvedenih mož, enketa bo sedla za zeleno mizo ter pri skrbno zaprtih durih in oknih ustvarjala narodno šolo, v kateri ne bo nihče mogel dvomiti, da ji je tekla žibel na zeleni mizi.

Ob preosnovi ljudskega šolstva so zainteresirani zlasti starši, zato bi morali pravzaprav oni odločevati, kakšna bo naša narodna šola. Naše ljudstvo pa je za to še premalo izobrazbeno. Gorje našemu narodu, gorje naši državi, ako bi vlada ljudstvu dovolila besedo ob preosnovi ljudske šole!

Narodna šola se bo takorekoč zgradila na razvalinah dosedanje ljudske šole. Zato je najprej vestno presoditi gradivo, ki naj se porabi pri tvi zgradbi. Odločilno besedo o tem imamo solniki.

Vlada pa bo morala uvaževati tudi upravljene želje in nasvete vseh drugih činiteljev, ki so interesovani pri preosnovi ljudskega šolstva.

Da se zbudi v narodu zanimanje za šolstvo, je nujno želeti, da bi o šolskih vprašanjih razpravljali tudi v političkih listih. To velja tudi za meščansko šolo, oziroma za enotno spodnjo srednjo šolo.

Narodna šola nudi učencem neko mero splošne izobrazbe, ne da bi se ozirala na bodoči poklic svojih učencev. Za strokovno izobrazbo skrbe razne strokovne šole, kakor kmetiške, obrtne, trgovske i. t. d.

Kot nekatere strokovne šole moramo dandanes smatrati tudi vseučilišča, tehniške itd. Učenci z narodnošolsko izobrazbo bi na teh zavodih ne mogli prisostvovati predavanjem. Pripravljati učenca, da bo »zrel« za obisk visokih šol, to je namen srednjih šol.

So pa tudi strokovne šole, ki sicer ne zahtevajo od učencev toliko splošne izobrazbe, kolikor je nudi srednja šola svojim absolventom, a se tudi ne morejo zadovoljiti z narodnošolsko izobrazbo in zahtevajo zato od svojih učencev, da so vsaj nekaj let obiskovali kako srednjo šolo.

Pa tudi taki sloji, ki bi sicer za silo mogli izhajati z narodnošolsko izobrazbo, streme vedno bolj po večji izobrazbi. Zlasti prebivalstvo mest in industrijskih krajev se noče več zadovoljevati z narodnošolsko izobrazbo. Pa tudi po kmetih je vedno več in več kmetovalcev, obrtnikov, trgovcev, ki bi radi, da bi njihovi otroci »izdelali« vsaj par razredov srednje šole.

Nadalje se tudi od nižjih državnih in zasebnih uradnikov zahteva, da so dovršili nekaj razredov srednje šole.

Zato so pa nižji razredi srednjih šol, zlasti gimnazij, prenapolnjeni, in to posebno z učenci, ki niso vstopili z namenom, da bi kdaj zavod dovršili.

Navzlic temu pa ima srednja šola vedno pred očmi svoj namen, pripravljati učence za visoke šole. Na ostale učence se ne ozira in jih smatra kot balast, česar ji pač nihče ne more zameriti. Uspoštevanje dejanskih razmer, je uvedla srednja šola dvostopnjost nekaterih predmetov, tako da dobi učenec, ki je dovršil četrti

razred srednje šole, kolkortoliko zaokroženo znanje. To je pa tudi vse, kar stori srednja šola za one, ki prostovoljno ali prisiljeni izstopajo, ne da bi bili dovršili četrti razred.

Da bi razbremenila srednje šole in jim odtegnila ves material, ki ne sodi v te zavode, je bila šolska uprava ustanovila meščansko šolo.

Meščanska šola ima nalogo nuditi mladini višjo izobrazbo, nego jo daje narodna šola; obenem pripravlja učence za prestop v učiteljska, trgovske akademije, višje obrtne šole, kadetnice itd. Namenjena je v prvi vrsti našemu srednjemu stanu, zato se v prvih treh razredih poučujejo vsi predmeti z ozirom na njih uporabnost v obrti, v kmetijstvu in v praktičnem življenju sploh.

V jezikovnem pouku se učenci seznanjajo z osnovnimi pojmi narodnega gospodarstva, v zgodovini se pa temeljito obravnava ustavoznanstvo.

Neprecenljive vrednosti je tudi, da se poučuje na meščanskih šolah knjigovodstvo. (Tako n. pr. deluje že mnogo nekdanjih učencev krške meščanske šole na raznih denarnih zavodih, kjer so jako dobro plačani.)

Na potrebe kmetijstva se ozira zlasti pouk v prirodopisu in kemiji. Na meščanskih šolah pa, ki imajo kmetijski značaj, je v tretjem razredu odmerjenih nekaj ur na teden za pouk v kmetijstvu. Razume se samo ob sebi, da ta pouk ni le teoretičen; tako n. pr. morajo učenci krške meščanske šole delati tudi v drevnici, uče se cepiti sadno drevje in trte.

Za bodoče gospodarje in obrtnike je velike važnosti geometrijsko risanje. Že v drugem razredu rišejo učenci preproste nacerte parcel, ki so jih izmerili sami, v tretjem razredu pa najrazličnejše predmete iz stavbarstva in strojarstva pa tudi enostavne nacerte poslijaj.

V četrtem razredu meščanske šole v Krškem se poučuje po učnem načrtu za četrti razred realk. Da se absolventom meščanske šole olajša prestop v peto realko, so v četrtem razredu meščanske šole uvedene knjige, ki jih uporabljajo v četrtem razredu realk. Ni mi treba poudarjati, da se poučuje tudi francoščina; pač pa bi omenili, da je za učenje četrtega razreda stenografija obilgaten predmet.

Kdor je prebral te vrstice, ne more odobravati, da pošiljajo starši otroke, ki se mislijo posvetiti kmetijstvu, obrti, trgovini, ali pa si žele postati nižji uradniki, nekaj let v kako srednjo šolo, namesto da bi jih dali v meščansko šolo.

Nekaj let sem morejo pouku na meščanskih šolah prisostvovati tudi učenke. Dejstvo, da je na meščanski šoli v Krškem v tekočem šolskem letu vpisanih 76 hospitantin, priča, da stremi tudi naše ženstvo po višji izobrazbi. Mnogo učenek, ki so dovršile meščansko šolo, vstopa v pošto službo, v trgovino, v razne pisarnice, k železnici ali pa na učiteljska.

Marsikdo je mnenja, da dosežejo osemrazredne narodne šole toliko kakor meščanske šole. Kako napačno je to mnenje, se prepričamo, ako primerjamo učni načrt osemrazrednih narodnih šol z učnim načrtom meščanskih šol. Učenci, ki so dovršili tretji razred meščanske šole, morejo delati izpit za vstop na trgovsko akademijo, absolventov osemrazrednih narodnih šol pa niti na dvorazredne trgovske šole ne sprejemajo. Ob tej priliki bodi omenjeno, da prinaša »Učiteljski Tovariš« baš sedaj vzoren učni načrt štirirazrednih meščanskih šol, ki ga sestavljajo učitelji meščanske šole v Krškem. Zeleti bi bilo, da se vsa javnost zanima za to delo.

Kdo se ne spominja časov, ko so nam Nemci porogljivo očitali: »Vseučilišče hočete imeti v Ljubljani, kjer nimate niti ene javne meščanske šole!« Omalovaževati, da, sovražili smo doslej meščansko šolo, pa saj je nismo poznali! Nasprotno pa so jo drugi narodi jako cenili. Tako je bilo na Češkem že pred vojno skoraj 540 meščanskih šol.

Ako hoče naša vlada res povzdigniti izobrazbo naroda, zlasti srednjega stanu, mora takoj začeti z ustanavljanjem meščanskih šol. V vsakem okraju bi morala biti vsaj ena meščanska šola.

I. Magerl.

O načrtih za štirirazredno meščansko šolo kot tip narodne višje šole (spodnje srednje šole).

Slovenci se nismo nikoli veliko zanimali za meščanske šole. Kaj je bilo temu povod, o tem se nečemo prerekat. To nezanimanje, da ne rečem ignoriranje, je eden glavnih vzrokov, da naš narod ni na taki stopnji izobrazbe in pripravljenosti za vsestransko udejstvovanje v življenju kakor n. pr. bratski narod češki, ki je imel že

pred vojno ogromno število meščanskih šol. Prav skrajni čas je, da merodajni krogi odpomorejo temu nedostatku. In ker smo toliko zamudili, se postavimo takoj izpočetka na edino pravo stališče. Zahtevajmo vsepovsod, kjer so količjak razmere ugodne, štiri razredno meščansko šolo! Taka šola nam bodi vzorenotne spodnje srednje šole, ki imej v prvi vrsti nalogo dati narodu trdno podlago za življenje. Štirirazredna meščanska šola pa bodi zasnovana tako, da prestopi učenec z nje tudi lahko na višjo realko ali pa na gimnazijo takega tipa, ki ima klasične jezike v višjih razredih. Da pa bo sploh mogoče pričeti z udejstvovanjem te najpotrebnejše narodne kulturne naprave, moramo merodajne činitelje zainteresirati zanjo. To storimo v pričetku najbolje s tem, da pokažemo, kakšno si mislimo tako meščansko šolo. Ustroj vsake šole je najbolj razviden iz njenega učnega načrta. Za narodov napredek bi se morala zanimati vsa inteligenca in ne samo nekateri »pozvanci«. Za to je umestno in potrebno, da najširši izobraženi sloji prouče načrt 4 razredne meščanske šole ali pa se vsaj z njim seznanijo v toliko, da bo vsakdo lahko delal za skorajšnjo ustvaritev takih šol. Štirirazredna meščanska šola v Krškem je bila doslej edina te vrste. Treba je, da nje učni načrt prilagodimo novim zahtevam, pa bomo imeli podlago za nadaljnje delo. Dogovorili smo se tovariši, da objavimo predelani načrt z namenom, da ga prouči učiteljski in javnosti, da se otvori o njem razgovor, ki načrt izpopolni in ga popolnega poda onim činiteljem, ki imajo nujno nalogo široj naše lepe domovine v najkrajšem času poklicati v življenje veliko število štirirazrednih meščanskih šol. Načrti za posamezne predmete bodo priobčeni v neprisljšenem redu, kakor jih kdo izmed sestavljalcev izgotovi.

D. H.

UČNI NAČRT ZA PROSTOROČNO RISANJE, GEOMETRIJO IN GEOMETRIJSKO RISANJE IN LEPOPIS.

Sestavil Dragotin Humek.

Učni načrt za pouk v prostoročnem risanju.

Učni smoter.

Urjenje v pojmovanju in preprostem, a določnem upodabljanju predmetov učencevega obliža po obliki in barvi. Gojitev čuta za lepoto. Vaja v risanju po spominu.

Prvi razred.

(Tri tedenske ure)

Upodabljanje ploskovno učinkujočih predmetov in preprostih oblik iz rastlinstva in živalstva v ležah, ki jih je lahko narisati. Uspoštevanje lokalne barve. Spoznavanje, mešanje in pogoditev barve. Uporaba risanih oblik za preproste ploskovne vrstitev, ogne okraske, ploskovne vzorce in polnila. Skiciranje v konturah. Vaja v stilizaciji preprostih celorobnih listov.

Drugi razred.

(Tri tedenske ure.)

Risanje uporabnih predmetov z upoštevanjem perspektivnih pojavov. Preprosta ločitev svetlobe in sence v risbi. Upodabljanje oblik iz rastlinstva in živalstva z višjimi zahtevami. Vaja v mešanju in pogoditvi barve. Uporaba risanih oblik za ploskovne okraske z višjimi zahtevami. Skiciranje v konturah z označbo svetlobe in sence. Stilizacija listov z nazobčanim robom in preprostih cvetov.

Tretji razred.

(Tri tedenske ure.)

Risanje uporabnih predmetov posamezno in v skupinah s popolnim upoštevanjem svetlobe, sence in perspektive. Upodabljanje in popolnejša izvršitev težjih prirodnih oblik. Opazovanje barvnih izprememb v menjajoči se svetlobi. Snovanje in prilična uporaba za krasitev predmetov z upoštevanjem svetlobe in sence. Stilizacija sestavljenih listov in cvetov.

Četrti razred.

(Tri tedenske ure.)

Vsestransko razširjenje snovi za risanje iz prirode in popolna izvedba posameznih del. Uspoštevanje umetnih oblik iz obrti, posebno raznih posod. Figuralne vaje za boljše učence po dobrih predlogah in odlitkih. Stilizacija listov, cvetov in plodov ter njih uporaba za snovanje okrasov. Skiciranje težjih umetnih in prirodnih predmetov z upoštevanjem preprostih pokrajinskih motivov. Prilčno modeliranje z glino, upoštevanje snov, ki je namenjena za risanje.

V vseh razredih.

Vaje v risanju po spominu z upoštevanjem prej risanih, neposredno prej opazovanih ali kdaj prej ogledanih oblik. Spoznavanje najvažnejših slogov s pomočjo

vzornih zgledov iz umetnostne obrti, slikarstva, kiparstva in stavbarstva. Vaje v ornamentalni pisavi in nje uporabi za popisovanje risb s posebnim ozirom na lično razporedbo na risbi. Uspoštevanje narodne krasilne umetnosti. Navajanje k rokotvornemu delu ob vsaki primerni priliki. Uspoštevanje je izrezovanje iz barvastega papirja, patroniranje, izrezovanje preprostih štampilj iz plute, linoleja ali lesa, gnetenje iz glin, modeliranje iz lepenke itd. Ob priliki vaje v narisovanju dogodkov, ki so jih učenci slišali, čitali, videli ali sami doživeli. Vzganjanje individualnosti.

Načrt za pouk v geometriji in geometrijskem risanju.

Učni smoter.

Izurjenost v spoznavanju, merjenju, preračunavanju in načrtovanju geometrijskih tvorov. Razumevanje v to potrebnih geometrijskih izrekov. Izurjenost v risanju z ravnilom in šestilom. Razumevanje uporabe geometrije in geometrijskega risanja za preproste potrebe vsakdanjega življenja.

Prvi razred.

(Tri tedenske ure.)

Prostorski tvori in prostorske veličine. Točka, preča črta, kot, krožnica. Ravni liki, njih lastnosti in skladnost s posebnim ozirom na trikotnik. Somernost. Krog in koti v krogu. Pravilni mnogokotniki. Načrtovalne naloge z ozirom na obravnavano geometrijsko snov. Risanje ploskovno učinkujočih predmetov iz vsakdanjega življenja. Uporaba ravnih likov za vrstitev, okvirje, ploskovne vzorce, zvezde in rozete z uporabo barve.

Drugi razred.

(Tri tedenske ure.)

Podobnost likov, njih enakost, izpreminjanje in delitev. Merjenje in preračunavanje plosčine in obsega ravnih kotov s posebnim ozirom na vsakdanje življenje. Pythagorov izrek. Elipsa in druge važne krive črte s posebnim ozirom na njih uporabo pri risanju. Načrtovalne naloge z ozirom na obravnavano snov, posebno delitev dalje, omaljeno merilo, povečevanje in pomanjševanje. Najvažnejše iz risanja posestnih načrtov. Vaja v čitanju specialnih zemljevidov. Razumevanje mape in zemljiške knjige. Načrt šole, šol. dvorišča, šol. vrta in najbližje šol. okolice na podlagi lastnega merjenja učencev. Risanje težjih geometrijskih okrasov z uporabo barve.

Tretji razred.

(Tri tedenske ure.)

Telesni ogel. Oglata in okrogla telesa in njih lastnosti. Merjenje in računanje teles z ozirom na njih prostornino in površino s posebnim upoštevanjem vsakdanjega življenja. Najprvotnejši pojmi pravokotne in poševne projekcije in načrtavanje glavnih geometrijskih teles in njih mrež. Risanje enostavnih predmetov iz stavbarstva in strojstva, upoštevanje dobre predloge, modele in uporabne predmete. Označba prereзов in snovi z barvo. Vaja v razumevanju enostavnih stavbnih načrtov s posebnim ozirom na potrebe manjšega posestnika na kmetih.

Četrti razred.

(Tri tedenske ure.)

Nazorno risanje enostavnih teles v dveh projekcijah in v navadnih ležah z ozirom na prvo in drugo projekcijsko ravnino. Geometrijska utemeljitev pojmov, tlorčrt in načrt za točke, črte, like in telesa. Določitev resnične dolžine in naklonskega kota daljic in resnične oblike likov, ki leže v projicirajočih ravninah. Risanje teles v zavrtih ležah, njih stranskih ogledov in njih poševne projekcije. Prerezi teles s projicirajočimi ravninami. Mreže oglatih teles. Načrti senc takih teles, upoštevanje vzporedne svetlobne trakove. Geometrijska mesta. Elipsa, parabola in hiperbola z ozirom na lastnosti njih žarišč. Dotikalnice v točkah teh črt in iz točk zunaj njih.

V vseh razredih.

Pojasnitev temeljnih pojmov bodi nazorna. Za ponazoritev naj posebno v nižjih razredih služi učenčevo obliže in predmeti vsakdanjega življenja. Učenci naj spoznavajo delo obrtnikov in njih orodje z obiski delavnice, stavbišč, tvornic itd. pod vodstvom učiteljev. Pri risanju okrasov je upoštevanje tudi narodno umetnost.

Načrt za pouk v lepopisu.

Učni smoter.

Pridobitev različne, čedne in gladke pisave v latinici in cirilici.

Prvi razred.

(Dve tedenski uri.)

Ponovitev latinskih pismenk in števil. Vaja v pisanju cirilice. Vzorni spiski sestavki v obeh pisavah.